

TÜRK DİLİ 1

2.DERS:

DİL NEDİR?

Hilal TUFAN

DİLİN TANIMI

Dil, insanlar arasındaki anlaşma, iletişim, bildirişim aracıdır; toplumsal bir olgudur ve iletişim kurmak amacıyla oluşmuştur.

Edward Sapir (Dilbilimci)

“Dil, istemli olarak üretilen bir simgeler düzeni aracılığıyla düşünce, duygu ve isteklerin bildirilişinde kullanılan, içgüdüsel olmayan, salt insana özgü bir yöntemdir.”

Tahir Nejat Gencan

’’Dil, düşünceleri anlatmaya yarayan bir göstergeler dizgesidir.’’

E. L. Thorndike
(Psikolog ve Eđitim bilimci)

” Dil insanın en büyük buluşudur.”

➡ Kelime anlamı olarak dil,

“İnsanların, düşüncelerini ve duygularını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma” dır. (TDK 1998 I:586).

BİR VASITA OLARAK DİL

Dil, duygu ve düşüncelerimizi anlatmaya yarayan en önemli araçtır. Dilin bir araç olduğuna ilk kez Eflatun'un *Kratylos* adlı eserinde değinilmiştir (Eflatun 1997).

“Dil; mekanları, insanları, diğer nesneleri, olayları ve hatta düşüncelerle duyguları betimlemek için özel olarak kurgulanmış bir araçtır.” (Psikoloji profesörü Corballis, 2003).

Mekiğin bir dokunma aracı, burgunun bir delme aracı olması gibi ad da nesneleri adlandırma aracıdır. Ancak dil herhangi bir araç değildir. Doğaldır ve kendine ait bir kimliğe sahiptir (Ergin 1992).

Babil Efsanesi

Yeryüzündeki ulusların ve onların konuştukları binlerce dilin nasıl ortaya çıktığıyla ilgili bir inanış öyküsüdür.

9.yy İslam alimlerinden Taberi ‘’Peygamberler ve Krallar Tarihi’’ adlı eserinde:

‘’Nimrod Babil’de bir kule inşa ettirir. Rab, bu kuleyi yıkar ve o zamana kadar aynı dili konuşan insanların dilini 72’ye ayırır ‘’diye anlatır.

DİL İLE DUYGU – DÜŞÜNCE BAĞI

Dil yeteneği, insanın öteki yaratıklardan ayrı olan düşünme yeteneğine sıkı sıkıya bağlıdır. İnsan duygu ve düşüncelerini jest ve mimikler gibi başka şekillerle de aktarabilir, ancak bunlarla duygu ve düşüncelerin sadece bir kısmı ifade edilebilir. Dil ise, ne kadar karmaşık olursa olsun insanın bütün hissettiklerini ve düşündüklerini aktarabilme gücüne sahiptir.

“Dil, sınırlı sayıda sözcük ve kuraldan yararlanarak türetilebilecek sınırsız sayıda tümceden oluşan bir bütündür (Chomsky).”

Bir başka deyişle dil, kendisini oluşturan ögeler ve bu ögeler arasındaki ilişkilerden oluşan bir dizgedir. Dil dizgesi, şimdiye kadar söylenmiş tüm sözlerden yeniden oluşturulabilir, ancak bu sözlerin toplamı değildir.

E. F. de Saussure, dizge kavramını satranç örneğiyle açıklar: “Satrançta önemli olan kurallardır. Yani; şah, vezir, fil ve piyon gibi taşlar arasındaki ilişkilerdir. Satranç bu açıdan dile benzemektedir. Kuralları ve taşların birbirleri arasındaki ilişkisi bakımından bağlayıcıdır. Ancak oyuncu, bu kurallar çerçevesinde oyunu istediği gibi oynamakta özgürdür. Bu da dilin bireysel kullanımı gibidir.”

CANLI BİR VARLIK OLARAK DİL

Dilin sürekliliğini ve sınırsızlığını sağlayan özelliği canlı oluşudur. Toplumun yaşamındaki değişimler, farklı kültürlerden ve bununla birlikte o kültürlerin dillerinden etkilenmeler ile dil, tıpkı yaşayan bir varlık gibi, zaman içinde değişir ve gelişir.

Bazen de dildeki kuralların tarihi seyir içinde değiştiği görülür. Mesela Türkçe “**yaşıl**” sözcüğü tarihi gelişim içinde ses değişikliğine uğrayarak “**yeşil**” şekline gelmiştir. Türkçede geçmişte kullanılan “**tayyare**” sözcüğü bugün kullanılmamakta, onun yerine “**uçak**” denmektedir.

SOSYAL BİR VARLIK OLARAK DİL

Dil, canlı olmasının yanında sosyal bir varlıktır ve toplum yaşamının şartıdır. Bir toplumu oluşturan bireyler, aynı nesneler için aynı sembolleri kullanır ve bu sembolleri aynı kurallara göre sıralar.

Bu bakımdan dil, toplumun bireyleri arasında “**bir gizli anlaşmalar sistemi**” dir (Ergin 1992).

Kendisi de doğanın bir parçası olan insanı, diğer varlıklardan ayıran başlıca özellik, başka yer ve zamanlara ait bir bilgi birikimine, yani tarihe sahip oluşudur. İnsan dil ile bir toplumun, ortak bir kültürün ve tarihin parçası haline gelir.

SORULAR

1. Dil deyince akla ilk gelen kavramları söyleyiniz.
2. Dilin sosyal bir varlık oluşunu örneklerle açıklayınız.
3. Dilin olanaklarının sınırsızlığını örneklerle açıklayınız.
4. Dil olmasaydı düşünce olur muydu?

DİLİN KÖKENİ

Dili tanımlamaya çalışırken dilin kökeninin ne olduğu akılları kurcalayan konulardan biri olmuş ve dillerin ortaya çıkışıyla ilgili bugüne kadar birtakım varsayımlar ileri sürülmüştür.

DİL VE KONUŞMA

Dünyada konuşulan ilk dilin hangi dil olduğu meselesi, diğer dillerin de bu dilden türemiş olacağı düşüncesinin etkisiyle, birçok araştırmacının ilgisini çekmiştir. Konuşulan İlk dilin İbranice, Latince vs. olduğu varsayımları ileri sürülmüştür. Hatta ilk dilin hangi dil olduğunu anlayabilmek için deneyler de yapılmıştır. Ünlü tarihçi Herodot'un kaydettiğine göre, *MÖ 7.yüzyılda Mısır hükümdarı Psammetik, yeni doğmuş iki çocuğu, yanlarında hiçbir söz söyletmeden büyüttürmüş ve sabırla söyleyecekleri ilk sözcükleri beklemiştir (Aksan 1998).* Ancak, bu şekilde ilk dilin hangi dil olduğu tespit edilemez.

➡ Çünkü bir insanın hiçbir şey duymadan konuşmayı öğrenilebilmesi mümkün değildir.

DİLİN KÖKENİ HAKKINDA VARSAYIMLAR

- ❖ **Yansıma Kuramı:** Bu kuram dillerin doğadaki sesleri taklit ederek oluştuğunu söyler. Önceleri işaretlerle anlaşma zorunluluğu duyan insan çok uzun bir süreç sonunda çevresindeki varlıkların çeşitli durumlarda çıkardıkları sesleri taklit ederek kendini anlatma yolunu seçti. Her dilde doğadaki sesleri yansıtmaya, taklit etmeye yönelen öğeler vardır.

DİLİN KÖKENİ HAKKINDA VARSAYIMLAR

“Doğal seslere dayanılarak yapılmış ses yansımaları birtakım hareketlerin, olayların veya onları niteleyen, tasvir eden sözlerin dildeki yakın karşılıklarıdır (Zülfikar 1995). Bunlar ünlem, isim ya da fiil olarak dilde kullanılırlar. Türkçedeki *horlamak*, *oflamak*, *miyav*, *haykırmak*, *takır tukur*, *şıkır şıkır*, *gümbürtü* gibi.

Yansıma olarak adlandırılan bu sözcükler, diller arasında da kimi zaman birbirine benzer biçimde görülür. Örneğin; köpeğin sesi Türkçede **hav hav**, Almancada **wau wau**, İngilizcede **bow bow**, Fransızcada **ov ov**, Rusçada **gav gav** şeklindedir.

Yansıma kelimeler dışında, bir dilin bünyesindeki diğer kelimelerin sesleri ile bunların karşıladıkları nesneler arasında bir taklit ya da bağdan söz edilemez. Türkçedeki **kuş** sesleri **k-u-ş** ile bu kelimenin karşıladığı nesne arasında ses bakımından bir taklit veya ilgi bulunmamaktadır. Nesneye ad olarak bu kelimenin neden seçildiği, örneğin niçin “**çanta**” denmediği bilinmemektedir. Buna dayanarak, E. F. de Saussure dil göstergelerinin keyfi olduğunu belirtmiştir.

Alman bilgin Wilhelm Wundt da, dil seslerinin ilk aşamasının fiziki veya ruhi bir anlam taşıyan hayvani ses belirtilerinden oluştuğunu söylemiştir. Bu belirtiler önce içgüdüsel iken, daha sonra bilinçli olarak kullanılan anlatım aracı olmuşlardır. Bağırma durumundaki ilk sesler, sonradan perdeli sese dönüşmüştür.

Wundt'a göre içgüdüsel olan bu sesler zamanla başka insanlar tarafından yinelenidikçe belli kavramların temsilcisi olmuşlardır. Daha sonraları da bunlar toplumun ortak anlaşma aracı durumuna gelmişlerdir.

Michael C. Corballis ise “*İşaretten Konuşmaya Dilin Kökeni ve Gelişimi*” adlı eserinde insanın gerçek dünyayı algılamasının işitmekten çok, görme ve dokunma duyusuna bağlı olduğunu belirtir. Buna dayanarak, sözcük adı verilen keyfi seslerle gerçek dünyadaki nesneler arasındaki bağın jestlerle kurulmuş olduğunu söyler.

Bir çocuğa ellerimizi kullanmadan ya da çeşitli işaretler ve jestler yapmadan konuşmanın öğretilmeyeceğini söyleyen Corballis, sözel unsurun insanların evrimlerinin ileri bir aşamasında ortaya çıktığını belirtir.

➡ Önce işaretler ve bazı bağırma türünde sesler vardır, sonradan konuşma gerçekleşmiş ve dil ortaya çıkmıştır. Sözlü iletişimin beden iletişimine tercih edilmesi de bazı çevresel baskılar sebebiyledir.

Ancak elden dile geçiş de bir gecede olmamıştır. Bugün bile el kol hareketleri dilde çok yer tutmaktadır.

DİLİN KÖKENİ HAKKINDA VARSAYIMLAR

- ❖ **İş Kuramı:** Dillerin doğuşunu ilk insanların ortak çalışmasına bağlayan görüştür. 19. yy sonlarında dilciler, dilin doğuşunu insanların birlikte iş yapmasına bağlamıştır. İnsanların topluca çalışırken çıkardıkları “ritmik” sesler dilin esas kaynağını oluşturmaktadır.

DİLİN KÖKENİ HAKKINDA VARSAYIMLAR

Günümüzde insanların konuşmaya yatkın bir fizyoloji içinde doğdukları ve ihtiyaç duyduktan sonra da konuşmaya başladıkları görüşü pek çok dilcinin ortak inanışıdır.

İnsanlar anlaşma ve iletişim aracı olan dili kullanarak kendilerini anlatmışlar, düşüncelerini, duygularını, yaptıklarını, yapmak istediklerini çevrelerine bildirmişler, bu dille düşünce geliştirmişler ve günümüz uygarlığının temellerini atmışlardır. Bu nedenle dil toplumsal yaşayışa bağlı olarak insanlarla birlikte gelişmiş, değişmiştir.

SÖZLÜ İLETİŞİMİN ÜSTÜNLÜĞÜ

- ❖ Sözlü iletişime geçiş, jestlerle iletişime göre birtakım kolaylıkları olduğu için gerçekleşmiştir:
- ❖ Sözlü dilin keyfi olmasının sağladığı sınırsızlık,
- ❖ Bilgi birikimi ve tecrübeye sahip yaşlıların yeni nesle bunları aktarma gereksinimi,
- ❖ Hareketlere kıyasla konuşmanın karanlıkta da iletişim sağlaması,
- ❖ Sözlü dilin insana ek bir araç sağlaması. (Böylece insanların elleri büyük ölçüde boş kalmış ve insan konuşurken yani iletişim halindeyken de başka işler yapabilecek duruma gelmiştir.)

Bu konu üzerindeki çalışmalar bugün daha çok ocuk dili üzerindeki araştırmalara yönelmiştir ve insanbilim, ruhbilim gibi diğeri ilgili bilim dalları ile birlikte gerçekleştirilmektedir. Ancak dilin nasıl ortaya çıktığı, ilk konuşulananın hangi dil olduğu, bütün dillerin tek bir kaynaktan ortaya çıkıp çıkmadığı konuları henüz aydınlatılamamıştır.

SORULAR

1. Kelimelerin ortaya çıkışı nasıl olmuştur?
2. Dünyadaki bütün diller ilk başta konuşulan tek bir dilden mi seçilmiştir?
3. Sözlü iletişimi ortaya çıkaran sebepler nelerdir?
4. Dilin kökeni konusunda ileri sürülen görüşler nelerdir?

Dersimiz bitmiştir. Teşekkürler.

